

С Т А Н О В И Щ Е

върху дисертационен труд на тема:

**„Личностната типология и лидерският стил при управление на
конфликти от учители в гимназиален етап на обучение“
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в област на висшето образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика,
докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика“**

Автор: Невена Владимирова Минчева

докторант към катедра „Социална педагогика и социално дело“,

Факултет по науки за образованието и изкуствата

при Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Научен ръководител: проф. д-р Нели Илиева Бояджиева

Данни за дисертанта

Дисертантът Невена Минчева завършва висше образование със специалност „Психология“ през 1991 година в СУ „Св. Кл. Охридски“ и с втора специалност френски език. През 2000 година придобива следдипломна специализация по клинична психология към Медицински университет – София с правоспособност за водене на самостоятелна консултативна практика. Придобива пета, четвърта и трета ПКС към Департамента за информация и усъвършенстване на учители към СУ „Св. Кл. Охридски“, а през 2017 година придобива следдипломна квалификация по Педагогическа психология.

Професионалният ѝ път е свързан с позиции като: преподавател по френски език в 21 СОУ „Хр. Ботев“, гр. София (1992 – 1993), клиничен психолог към Национален център по наркомании (1993 – 1995), психолог в частен кабинет за психологични консултации, фирма „Нюкс“ (1993 – 1996), клиничен психолог към ПБ „Св. Ив. Рилски“, София (1997 – 1998), хоноруван преподавател по дисциплината „Психология на развитието на деца през средното детство“ във Факултет за базово образование при Нов Български университет (1997 – 1998), психолог към Сдружение „Форум за развитие на личността 2001“, София (1998 – 2001), клиничен психолог към Център за психично здраве „Н. Шипковенски“, София (2001 – 2002), психолог, държавен служител, специалист V степен към Институт по психология – МВР, София (2002 – 2007), училищен психолог към Софийска гимназия по строителство, архитектура и геодезия „Хр. Ботев“ гр. София от 2008 до сега.

Успешно завършва множество курсове, обогатяващи професионалното ѝ портфолио като специалист, работещ в социалната и педагогическата сфери. Работи по проекти по социална тематика като психолог и координатор (1997, 2000). Много добрата ѝ образователна подготовка и богатата професионална практика са добра основа за провеждането на научно изследване от интердисциплинарен характер в областта на психолого-педагогическото познание.

Високата езикова компетентност се отразявана в научната ѝ осведоменост по изследваните проблеми - дисертантката владее отлично френски език и на добро равнище руски и английски.

Член е на Съюза на учените в България от 2012 година.

Данни за докторантурата

Невена Минчева е докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Социална педагогика и социално дело“ при Факултет по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св. Кл. Охридски“. Със заповед на

Ректора на СУ № РД 38-612/21.12.2021 г. е определен съставът на научното жури по процедура за публична защита на дисертационния ѝ труд.

Съдържателни характеристики на дисертационния труд

Дисертационният труд „Личностната типология и лидерският стил при управление на конфликти от учители в гимназиален етап на обучение“ е с ясно изразена авторска концепция и съвременна визия по отношение типологиите и лидерските стилове при управлението на конфликти от учителите в гимназиалния етап на образование. Темата има интердисциплинарен характер, като успешно са интерпретирани концепции, теории и подходи от педагогическото, социално-педагогическото и психологическото познание в контекста на социалните взаимодействия. Акцент е поставен върху диагностициране и установяване на предпочитаните от учителите стилове на ръководство на учениците им и върху тяхната индивидуална визия за лидерски стил и справяне с конфликти, което може да се определи като новаторски подход за повишаване на ефективността в педагогическото взаимодействие в училищна среда.

В структурно отношение дисертационният труд отговаря на стандарта за подобен тип научно изследване. Той е с общ обем 241 страници и е изграден от увод, четири глави, изводи, заключение, използвана литература, която включва 176 фундаментални източника по тематиката на дисертацията, от които 57 са на латиница и 16 интернет-източника, 5 приложения и 87 таблици.

Научният апарат на изследването и понятийно-терминологичната обосновааност на проблемите са изведени ясно, точно и логично, което е надеждна основа за провеждане на качествено научно изследване.

Дисертационният труд има теоретико-емпиричен характер с основна целенасоченост проучване на връзката между личностния тип и лидерския стил при управление на конфликти от учители от гимназиален етап на

обучение за очертаване на личностния профил на учителя като образователен мениджър. Конструирани са адекватни на целта задачи, обосновани са методите, които се използват в изследването за проверка на работните хипотези.

Емпиричното изследване се реализира чрез анкета, диагностични методи и инструменти, като: Въпросник за изследване на психологически портрети (Соционика) на Дейвид Кейрси, реализирани проучвания, като част от колективен проект; Въпросник за самооценка на лидерски стилове (Kreitner, R., Kinicki, A. *Organizational Behavior*, BPI Irwin, 1989); Въпросник за разрешаване на конфликти на Томас-Килман. Статистическата и математическата обработка на данните е направена с програма Statistica 26 и SPSS анализ.

В структурно отношение първа глава на дисертационния труд представя задълбочен критичен анализ на класически и съвременни теории за същността на конфликтите, лидерството и лидерския стил при учителите. Аргументирано е понятието „лидерство“, обследван е процесът на формиране на лидери, като сполучливо е разграничено лидерството от ръководството и са диференцирани характеристиките на лидера от тези на мениджъра. Изведени са лидерски стилове, успешно е представена трансформацията от мениджър на промяната в лидер на промяната. Специален акцент е поставен върху въпроса за учителя като лидер в образователната институция, актуална парадигма в съвременния образователен процес.

Втора глава разглежда управлението на конфликтите в училищната среда. Направен е задълбочен анализ на конфликта като интердисциплинарен научен проблем и е обследвано пространно развитието му, съобразно различни теории и школи, в различни времеви периоди. Тук отново проличава задълбочеността, с която работи дисертантката и широката ѝ информираност и научна компетентност,

което ѝ позволява да направи много сериозни и обосновани становища по проблема за конфликта, като един от значимите социално-психологични феномени, възникващи в общуването и в социалното взаимодействие между хората. Специално място е отредено на анализите на конфликтите в педагогическата сфера, разгледани и анализирани през призмата на педагогическата конфликтология. Аргументирана е тезата за създаване на методологичен и теоретичен фундамент за разрешаването на конфликта, в която посока са усилията на дисертантката - за определяне на променливи, които да имат значимо влияние върху избора на стратегия за разрешаване на конфликти и за влиянието на личностните типологични особености върху избора на стратегия за разрешаване на конфликти, определящи лидерския стил на учителя.

В трета глава „Психологична типология и личността на учителя“ е поставен фокус върху професионалната и емоционалната компетентност на учителя, валидирането на личността на учителя като ценност за развиване на потенциала му. Поставя се акцент върху реализирането на образователния процес, съобразно индивидуалните потребности на учениците, активизирайки ролята им в този процес от страна на учителя и развивайки активното учене и ученето в сътрудничество,. Анализът се позовава на различни теории и концепции на наши и чуждестранни учени, като в основата му е теорията на К. Г. Юнг за личността. Анализирана е сполучливо идеята за ролята на естествените, генетично зложени индивидуални предизпозиции при избора на професия и при ефективността на професионалното поведение при учителите. Анализирани са възгледите на научния ръководител проф. Нели Бояджиева относно типовете личност и темперамент, чието компетентно ръководство се отличава в цялостната разработка на дисертационния труд. Направено е позоваване на резултати от изследване по научно-изследователски проект към катедра „Социална педагогика и социално дело“ от 2002 година, към

която се обучава докторантката, като се подчертава, че теорията за типове може да се прилага както в процеса на обучението и учебните дейности с учениците, така и в организацията на цялостния учебно-възпитателен процес и би улеснила работата на училищния психолог и педагогически съветник в процеса на съветване и консултиране. Посочването на тези два факта говори за добра колаборация, интегритет и възможност за работа в екип при проучване и обосноваване на научни идеи, с извеждане на собствени оценки и приноси.

В тази глава се отчита също сполучлив анализ на личностния профил на българските учители и типологията на персонала в българската училищна общност, като въз основа на проучванията дисертантката подчертава, че: „Истинският образователен проблем е не как да се промени психологичния тип на учителите, а как да оползотворим техните собствени предпочитания така, че да се създаде плуралистична учебна среда, ориентирана към потребностите на ученици с различни типологични характеристики.“

В четвърта глава прецизно е представена организацията, методиката и резултатите от емпиричното изследване. Целенасочено подбраният инструментариум за емпиричното проучване е позволил да се събере достатъчно информация, да се направи обективен и задълбочен анализ на изследвания проблем и на тази основа да се изведат конкретни резултати относно индивидуална визия на учителите за лидерски стил за справяне с конфликти и нагласата им за самоусъвършенстване, самообразование, за участие в обучения за подобряване на уменията им за лидерство и за мобилизиране на собствения личностен потенциал за ефективно управление на класа.

Добре осмислената концепция, надеждни методи на изследване и постигнатата обективност на резултатите води до адекватно отчитане на хипотезите, а именно: хипотезата, че демографските характеристики имат

значимо влияние върху избора на стил за разрешаване на конфликтите и върху лидерския стил, не се потвърждава; потвърждава се хипотезата, че актуалната степен на образование има по-силно влияние върху стила на разрешаване на конфликти и върху лидерския стил, отколкото демографските характеристики, както и че в конфликтна ситуация една от доминиращите стратегии, използвана от учителите, е „избягване“ и че личностната типология влияе върху избора на стратегия за разрешаване на конфликти, както и че лидерският стил „ориентация към задачата“ е доминиращ.

Въз основа на изследователските резултати дисертантката отчита, че за повишаване на ефективността на педагогическите взаимодействия в училищна среда е необходимо участие на учителите в обучения за усъвършенстване на практическите умения в областта на разрешаването на конфликти и за гъвкаво прилагане на адекватния лидерски стил при всяка конкретна ситуация. Интерес представлява направената емпиричната констатация, че в ситуация на конфликт учителите в най-висока степен са склонни да търсят помощ от външна институция, което се коментира като разколебана вярата в училището, като място за получаване на сигурност и защита, но, от друга страна, училищният психолог и/или педагогическият съветник е посочен като подпомагащ фактор при разрешаване на конфликти. Това е отчетено като индикатор за нарастващо доверие към тази позиция.

Теоретичното и емпиричното проучване в дисертационното изследване дава възможност за формулиране на задълбочени изводи и обосновани препоръки относно включването на учителите в обучения за усъвършенстване на практическите умения за разрешаване на конфликти и умения за гъвкаво прилагане на адекватен лидерски стил, тренинги за превенция на бърнаут на педагозите, както и относно приобщаването на училищния психолог и/или педагогическия съветник по-тясно към

училищната общност като подпомагащ фактор при разрешаване на конфликтите.

Постижение е аргументираното обосноваване на тезата, че личностната типология, лидерството и стиловете за разрешаване на конфликти са свързани и взаимно си влияят както като конструкти, така и в образователните институции при изследване на педагогическите специалисти и че върху поведението на лидера оказва влияние организационната култура, доминираща за институцията и/или спецификата на екипа, както и че успехът на лидера зависи от умението му да използва различните стилове в зависимост от ситуацията, времето, с което разполага и с ресурсите на екипа. Освен това се подчертава, че изборът на лидерски стил зависи и от управленската култура на ръководителя на образователната институция и с познаването на предимствата и недостатъците на отделните стилове. Ясно се аргументира становището, че най-ефективен е лидерът, който използва ситуативното лидерство.

Данни за автореферата и публикациите

Авторефератът отразява обективно съдържанието на дисертационния труд и е изготвен, съобразно изискванията.

Публикациите, които презентират идеите и резултатите от дисертационното изследване, са три на брой, публикувани в научни сборници на СУ „Св. Кл. Охридски“ и Университет по библиотекознание и информационни технологии.

Научни приноси

Приемам формулираните и реално постигнати приноси от дисертантката в дисертационното изследване. Направено е цялостно теоретично и емпирично изследване на връзката между личностния тип и лидерския стил при управление на конфликти от учители в гимназиален етап на обучение. Обогатени са резултатите от научните изследвания с

нови данни за личностните характеристики и типологията на учителите, с констатиран доминиращ тип и връзка с лидерския стил. Добрата теоретико-аналитична основа, изследователските умения за подбор, анализ и синтез на научната информация намират резултат в умело проведено емпирично проучване, като резултатите са формулирани в задълбочени изводи, водещи до съществени и реални приноси за теорията и практиката по отношение специфичността на профила на гимназиалните учители като образователни лидери, конструиран е специфичен профил на гимназиалните учители като образователни мениджъри чрез отчитане на доминираща възраст, педагогически стаж, образование, квалификация и влиянието им върху лидерския стил и стратегиите за решаване на конфликти. Постигане на дисертантката е доказването на решаващото влияние на образованието и квалификацията на учителите върху възможностите за гъвкаво прилагане на различни стратегии за управление на конфликти.

Заключение

Дисертационният труд „Личностната типология и лидерският стил при управление на конфликти от учители в гимназиален етап на обучение“ съответства на изискванията за научно изследване за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, съобразно националната нормативна уредба и изискванията на университетската нормативна уредба на СУ „Св. Кл. Охридски“. Направено е обхватно теоретично изследване и задълбочено емпирично проучване на взаимовръзката между личностна типология, лидерски стилове и управление на конфликти при учители от гимназиален етап на обучение в цялостния педагогически процес със значими приноси за науката и практиката.

С убеденост подкрепям дисертационния труд и ще гласувам положително за присъждането на автора му Невена Владимирова Минчева

на образователна и научна степен „доктор” в професионално направление
1.2. Педагогика, област на висше образование 1. Педагогически науки.

10.02.2021 г.

Изготвил становището:

/Проф. д-р Розалия Кузманова – Карталова/